

5. Василик О. М. Соціальний захист населення як важливий компонент державного управління. *Інновація: аспекти управління, виробництва та послуг* : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Тернопіль, 28 березня 2019 р., С. 17-18.

Прозоров Юрій Володимирович,
*науковий співробітник відділу економічної теорії;
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

ІНСТИТУЦІЙНА КОНЦЕНТРАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ РОЗВИТКУ: ДОСВІД КОНВЕРГЕНЦІЇ ЄС ДЛЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Конвергенція старих та нових країн ЄС – це достатньо комплексний та складний процес структурних зрушень та інституційної адаптації. Але як резюмують своє дослідження О. Пищуліна та В. Юрчишин, «механізми конвергенції розглядаються керівництвом Євросоюзу як ключовий інструмент відновлення стійкого зростання економіки, підвищення добробуту громадян, а також посилення інтеграційних процесів у Євросоюзі» [1, с.18]. Т. Бурлай дійшла висновку, що сама «євроінтеграція стала мультисистемним інститутом розвитку постсоціалістичних країн ЄС» [2, с.94].

Як було показано нами раніше [3], державні банки розвитку мають достатній інституційний вплив у нових країнах-членах ЄС, зокрема, у Чехії (*NRB Development Bank* та Болгарії (*BDB Development Bank*). Більш традиційною для регіону Центральної та Східної Європи є дуальна зв'язка державних банківських інституцій: у Польщі (банк розвитку *Bank Gospodarstwa Krajowego* + універсальний *PKO Bank Polski*), у Румунії (універсальний комерційний банк *CEC Bank* для кредитування МСП + спеціалізований *EximBank*), в Угорщині (*MFB Development Bank* + *Export-Import Bank*), у Словаччині (*Slovak Guarantee and Development Bank* + експортно-імпорتنий *EXIMBANKA SR*).

В процесі концентрації інститутів розвитку нові країни члени-ЄС з регіону Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) насамперед орієнтувалися на історичний дуже успішний повоєнний приклад системи банків розвитку Німеччини, які працюють як на рівні земель, так і на федеральному рівні. Головним державним фінансовим інститутом розвитку у Німеччині є Кредитна установа з відбудови *Kreditanstalt für Wiederaufbau* (KfW) створена у 1948 році як основний інституційний важіль кредитування відбудови у ФРН після Другої світової війни в рамках плану Маршалла.

При цьому Міністерство економіки ФРН, як писав, аналізуючи специфіку німецького підходу до участі державних банків у повоєнній відбудові, Е.Шонфельд, було і залишається «міністерством-опікуном KfW, яке давало йому вказівки щодо пріоритетів, які слід надавати різним видам інвестицій.

Менеджери KfW відповідали за тактику інвестиційної діяльності і мали право вирішувати, яка фірма має здійснювати той чи інший конкретний інвестиційний проект» [4, с.277]. Наприкінці 1950-х років, коли повоєнні злидні та розруха залишилися у ФРН позаду, Установа з відбудови не була ліквідована як передбачалося при її створенні, а в якості надзвичайно вдалого державного інституту розвитку федерального рівня перебрала на себе інноваційний функціонал – підтримку експорту, надання кредитів МСБ через банки-посередники тощо. У 1980-х роках процеси глобалізації надали KfW нові боргові фінансові інструменти задля рефінансування операцій на міжнародних ринках капіталу. Як показала Т.Кричевська, «у 1990-х ключовим напрямом діяльності KfW стало фінансування реконструкції Східної Німеччини після возз'єднання» [5, с.95].

Банк KfW у 2000-х роках інституційно трансформується федеральним урядом об'єднаної Німеччини та концентрується з іншими державними фінансовими установами у Групу KfW [6], яка на даний час складається із таких інститутів розвитку Німеччини федерального рівня:

1. KfW IPEX-Bank – для експортного та проектного фінансування;
2. KfW Development Bank – для довгострокового кредитування проєктів малого та середнього бізнесу;
3. DEG (*Deutsche Investitions – und Entwicklungsgesellschaft*) – для кредитування, гарантування та мезонінного фінансування розвитку;
4. KfW Capital – для операцій на ринку акцій та венчурних фондів.

В даний час Група забезпечує біля 90% потреб у фондуванні за рахунок емісії облігацій, гарантованих згідно Закону про KfW Федеральним урядом Німеччини. За рахунок такого квазісуверенного статусу Установа з відбудови має найвищий довготерміновий кредитний рейтинг AAA від усієї «Великої трійці» рейтингових агенцій [7; 8]. Як ми пропонували у попередньому дослідженні, такий механізм залучення коштів, «вважаємо за доцільне використовувати і для створення у Києві центральної установи для післявоєнної відбудови України» [9, с.92].

KfW ще з 1999 року активно присутня на банківському ринку України, була співзасновником Німецько-Українського фонду (НУФ) – нині Фонд розвитку підприємництва – та через 13,2% частки у ProCredit Holding AG є співзасновником *ПроКредитбанку*, що спеціалізується в Україні саме на кредитуванні сегменту МСБ.

Таблиця 1

**Поточні зобов'язання Банку Розвитку KfW в Україні
станом на 01.05.2024**

Параметри	млн євро	%
Енергетика та клімат	582	47,9
Житло, соціальна інфраструктура та послуги	484	39,9
Сталий розвиток	148	12,2
ВСЬОГО	1214	100,0

Джерело: [10]

KfW, який працює за моделлю «банк банків», надає кредити комерційним банкам в межах лімітів, а ті за рахунок отриманих коштів здійснюють кредитування кінцевих позичальників з урахуванням ризиків і відповідності програмним умовам та супроводжують клієнтів весь життєвий цикл довгострокового кредитного продукту. KfW навіть у воєнний час має представництво у Києві [10], фокусується у поточній діяльності, як свідчить табл.1, на енергетичному та інфраструктурному секторах, а також кредитуванні пріоритетних проєктів, пов'язаних із ESG тематикою.

За даними Мінфіну України у 2024 році на стадії реалізації знаходяться загалом 10 інвестиційних проєктів KfW в Україні – із затвердженням обсягом 298,5 млн євро[11], з яких станом на 01 липня 2024 року використано 128,6 млн євро (таким чином вибірка коштів в умовах війни склала менше половини – 43 %), з них:

- ✓ за рахунок кредитних коштів – 8 інвестпроєктів на загальну суму 265,1 млн євро, з яких використано по 4 проєктам суму 124,5 млн євро (або 47%);
- ✓ за рахунок грантових коштів – 2 інвестпроєкти на загальну суму 33,4 млн євро, з яких використано лише по одному працюючому проєкту 4,1 млн євро (тільки 12%).

Польській досвід концентрації та консолідації інститутів розвитку також є цікавим для інституційної розбудови девелопментального інституційного середовища в Україні. Польська державна корпорація страхування експортних кредитів (KUKK), Банк розвитку Польщі (BGK) та Польська агенція інвестицій і торгівлі (PAIH) зконцентровані з точки зору корпоративного управління і наразі входять до Польського фонду розвитку [12]. Саме польська експортно-кредитна агенція KUKK однією з перших у світі (з вересня 2023р.) почала страхувати інвестиції в Україну не тільки для польських фірм, але й для компаній з усього світу. Банк розвитку Польщі BGK заявив у травні 2024р., що планує розпочати надання гарантій за кредитами по Програмі Ukraine Falcity ЄС для інвестпроєктів в Україні у III кв.2024 року.

Загалом завдяки процесам конвергенції старих та нових країн-членів ЄС, на думку академіка А.А.Гриценко та ін. дослідників з Інституту економіки та прогнозування НАН України, «наразі зберігається висока привабливість інтеграційного проєкту ЄС для держав з офіційним статусом країн-претендентів на вступ до Євросоюзу, насамперед держав Західних Балкан» [13, с.551], а також і України. При цьому, процес євроінтеграції стимулює формування і концентрацію національних фінансових і нефінансових інститутів розвитку у тісному співробітництві з девелопменталістськими структурами старих членів ЄС та передбачає підтримку від багатосторонніх банків розвитку та фондів Євросоюзу.

Отже, на шляху України до ЄС інституційні зміни у державній частині банківської системи у воєнний та повоєнний час повинні відбуватися виважено та керовано. Використання європейського, насамперед, німецького та польського досвіду концентрації та структурної трансформації банків та

інститутів розвитку, а також ефективного і транспарентного державного управління фінансовими інститутами розвитку вважаємо за необхідне враховувати при остаточному доопрацюванні положень законопроекту «Про Національну Установу розвитку» [14], прийнятого 18.06.2024 р. за основу Верховною Радою України. Прийняття цього закону та підписання його Президентом України стане формально закріпленим виходом із наявної інституційної пастки відсутності доступного довгострокового кредитування пріоритетних проєктів відновлення реального сектору в Україні.

Список використаних джерел

1. Пищуліна О., Юрчишин В. Зближення України з ЄС – від поточного відставання до перспективного прискорення. Липень 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/07/30/2024-ПАКТ-13.pdf>
2. Бурлай Т.В. Європейська інтеграція як мультисистемний інститут розвитку: переваги і межі ефективності. *Економічна теорія*. 2012. №3. URL: http://etet.org.ua/docs/ET_12_3_85_uk.pdf
3. Березовик, В., Прозоров, Ю. Межі концентрації державного банківського капіталу та інститути координації кредитування економіки. *Економіка та суспільство*. 2024 (63). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-71>
4. Andrew Shonfield. *Modern Capitalism: The Changing Balance of Public & Private Power*. Oxford University Press, 1969. 482p.
5. Кричевська Т. Національна модель банківської системи Німеччини: становлення, еволюція та можливості збереження в умовах глобалізації. *Економічна теорія*. 2019. №3. С. 73-100. URL: <https://doi.org/10.15407/etet2019.03.073>
6. KfW. Promotional mandate and history. URL: <https://www.kfw.de/About-KfW/F%C3%B6rderauftrag-und-Geschichte/>
7. Fitch Ratings - Frankfurt am Main. Fitch Affirms KfW at 'AAA'; Outlook Stable. 26 Jan, 2023. URL: <https://www.fitchratings.com/research/banks/fitch-affirms-kfw-at-aaa-outlook-stable-26-01-2023>;
8. KfW's current financial ratings Outlook Stable: Standard & Poor's AAA, Moody's Aaa. URL: <https://www.kfw.de/About-KfW/Investor-Relations/KfW-as-Issuer/Rating/>
9. Прозоров Ю. Рух до локалізації глобальних інститутів розвитку задля післявоєнного відновлення України та формування нових економічних зв'язків з ЄС та світом. *Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі* / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Центр Разумкова. 2022. с. 89-94. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf
10. KfW. Financial Cooperation with Ukraine. URL: https://www.kfw-entwicklungsbank.de/PDF/Download-Center/PDF-Dokumente-Flyer/Ukraine_Flyer_EN.pdf.

11. Міністерство фінансів України. Відносини з багатосторонніми та комерційними кредиторами/Кредитна Установа для Відбудови (KfW). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9A%D1%84%D0%92_01_07_2024.pdf.

12. Інтерфакс-Україна. Польський держбанк BGK почне надавати гарантії за кредитами для інвестпроектів в Україні в III кв.-2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/investments/987919.html>.

13. Гриценко А., Борзенко О., Бурлай Т. Досягнення та виклики європейської інтеграції України. *Журнал європейської економіки*. Т.20. №3(78). Липень-вересень 2021. С. 548-572. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2021_20_3_9

14. Проект Закону про Національну установу розвитку. Верховна Рада України. №11238 від 07.05.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44168.19.09.2024>.

*Проць Наталія Василівна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів;
Рибак Софія Василівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»;
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

ВПЛИВ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ НА РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Рівень прожиткового мінімуму є дуже важливим в економіці України. Оскільки саме відносно до нього визначається рівень бідності країни та розраховують чи не усі соціальні гарантії. Відповідно до цього, можемо вважати прожитковий мінімум основним державним соціальним стандартом. Тобто дослідження впливу прожиткового мінімуму на рівень життя населення завжди буде актуальним. Метою аналізу такого впливу є: дізнатися які виплати залежать від прожиткового мінімуму; який прожитковий мінімум на даний час та як він змінювався впродовж останніх років; визначити чи кількісна величина прожиткового мінімуму об'єктивно відповідає реальному мінімуму, який наші громадяни витрачають на життя.

До 2022 р. в Україні рівень життя впевнено прямував до європейського. Проте із початком повномасштабного вторгнення, ситуація кардинально змінилась. Попри те, що прожитковий мінімум досить низький, якість життя українців бажає бути кращою.

В Україні уже впродовж років спостерігається проблема заниженого прожиткового мінімуму. Тобто суми, затверджені у Держбюджеті, є дуже далекі